

HESAP VE CEZA GÜNÜNÜN SAHİBİ*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Ak-Radyo dinleyicileri ve Ak-Televizyon izleyicileri, seyircileri!

Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi, ihsânı, ikrâmı dünyada ahirette üzerinize olsun... İki cihanda Mevlâm cümlelerinizi mes'ud ve bahtiyar eylesin...

Fâtîha-i Şerife Sûresi'nin tefsirine devam ediyoruz. Bugün,

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

(الفاتحة: ٣)

(*Mâliki yevmi'd-dîn*) ayet-i kerimesine geldik. Bizim saymamıza, sıralamamıza göre, numaralamamıza göre 3. ayet-i kerime.

(*Mâliki yevmi'd-dîn*), bir zincirleme tamlamadır, isim tamlamasıdır. Eski tâbirle, burada bir tetâbü-i izâfât var. İzâfetler peş peşe geliyor. Yâni, isim tamlaması var. Mânâsı, “Din gününün mâliki.” demek. “Din gününün mâliki” tamlaması bir ayet oluyor, üç kelimededen ibaret bir ayet-i kerime oluyor. Sûredeki yeri nedir, Durumu, sözün akışında, siyaktaki yeri nedir?..

Birinci ayet-i kerimede, besmelenin arkasından “*El-hamdü li'llâh*” denildikten sonra, “*El-hamdü*

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

li'llâh”ın ikinci kelimesi *Allah* lafza-i celâlinin, yâni *Allah* kelimesinin sıfatları arkasından sıralanıyor. Önemini dinleyenler, duyanlar anlasınlar diye, sıfatların üstüne böyle önem verilerek bastırılmış, vurgulanmış oluyor: *Allah, Rabbü'l-âlemîn, er-Rahmâni'r-Rahîm*, yâni âlemlerin Rabbi, Rahmân, Rahîm, *mâliki yevmi'd-dîn* Allah, öyle olan Allah...

Tabii, “olan” sözü de doğru değil. Çünkü olmak, değilken sonradan oluşmak mânâsına da geliyor. O mânâyâ kullanılmaz, Allah-u Teâlâ Hazretleri için öyle değildir.

Onun için, her birinin mânâsını düşünerek: “Âlemlerin Rabbi, Rahmân, Rahîm, din günün mâliki Allah’a hamd olsun!” veya “Hamd, âlemlerin Rabbi, Rahmân, Rahîm, din gününün mâliki Allah’ındır.” mânâsına böylece hepsi birden, bu üç ayet-i kerime mânâca bütünleşiyorlar. Ama öneminden dolayı, (*Mâliki yevmi'd-dîn*) bir ayet-i kerime; geçen hafta izah ettiğimiz, (*Er-rahmâni'r-rahîm*) iki sıfattan ibaret bir ayet-i kerime...

a. Mâlik Kelimesi

Şimdi (*Mâliki yevmi'd-dîn*) ayet-i kerimesinin kelimelerini, sözcüklerini açıklayalım:

Mâlik; üstünlü *mim*'den sonra elif ile yazılıyor. *Mim* uzatılarak, (*Mâliki yevmi'd-dîn*) okunuyor. Bizim kabul ettiğimiz, ülkemizdeki Kur'an-ı Kerimlerde yazılı olan şekliyle Âsım, Kisâî, Ya'kub, Halef kıraatidir bu “*mâlik*” okunması... Kıraat-i Aşere'den bizim kabul ettiğimiz kıraat budur.

Nâfi', İbn-i Kesir, Ebû Amr, İbn-i Âmir, Hamza, Ebû Ca'fer isimli alimler de kıraat alimleri. Biliyorsunuz, on kıraat var; Kur'an-ı Kerim'in kelimelerinin okunuşlarıyla ilgili, değerli alimlerin ortaya koydukları görüşlere *Kıraat-i Aşere* diyoruz. *El-kıraatü'l-aşr*, on kıraat... Bunlardan üç tanesini daha eleyerek, yedi tanesini kuvvetli bularak, *Kıraâtü's-Seb'a* da var, bunun da öğretildiğini biliyoruz. Kıraat-i Seb'a var, Kıraat-i Aşere var.

Demek ki bazı alimler *mâlik* kelimesini, "*mâlik*" okumuşlar. Biz de ona tâbîyiz, öyle okuyoruz. "*Mâliki yevmi'd-dîn*" diye okuyoruz. Bazı alimler de –bilelim, bilginiz olsun– "*melik*" diye okuyorlar bu kelimeyi. "*Meliki yevmi'd-dîn*" diye okuyorlar.

Çeşitli yollarla, senedlerle, turuk-u müteaddide ile, yâni, kendisine kimlerin rivâyet ettiğini çeşitli senedlerle anlata anlata İbn-i Merdeveyh –veyahut Merdûye diye de okunur bu kelime– isimli alim bildirmiş ki:¹

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ

يَقْرُؤُهَا مَالِكِ يَوْمَ الدِّينِ

(*Enne rasûla'llah SAS, kâne yakraühâ: Mâliki yevmi'd-dîn.*) "Peygamber SAS Efendimiz Fâtîha-i Şerife'yi okurken, '*Mâliki yevmi'd-dîn*' şeklinde okurlardı."

Bu da, bizim okuyuşumuzun kuvvetli olduğunu gösteriyor. Ama "*Meliki yevmi'd-dîn*" okunuşu hakkında da, alimler uygun bir kıraattir diyorlar. Şimdi ikisini biraz açıklayalım:

Mâlik kelimesi, yâni sahip olmak, mâlik olmak, bunun masdarı, *meleke-yemlikü-milk* geliyor. Bu mânâdan geldiğine göre mâlik okuyoruz. Bu mânâ sahih. Tabii Allah-u Teâlâ Hazretleri her şeyin mâlikidir. (*Rabbü'n-nâs, rabbü külli şey'in ve melîkühû*) “Her şeyin sahibidir, her şey onundur. Bütün varlıklar, yaratıklar onundur, insanlar da onundur, yerler gökler de onundur.”

Onun için, mâlikiyet mânâsı Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayet-i kerimelerde sabit. Meselâ:

إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا
يُرْجَعُونَ

(مریم:۴۰)

(*Innâ nahnü nerisü'l-arda ve men aleyhâ ve ileynâ yürceùn*) ayet-i kerimesini söyleyelim, bu mânâyı ifade etmek üzere, buyuruyor ki Allah-u Teâlâ Hazretleri ayet-i kerimede: “Yere ve yerin üstündeki bütün yaratıklara biz vâris olacağız ve hepsi bize döndürülecek.”

¹ Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.433, no:40001; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.VI, s.302, no:26625; Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.356, no:848; Dâre Kutnî, *Sünen*, c.I, s.307, no:21; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.XII, s.451, no:7022; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.435, no:2319; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.II, s.44, no:2212; Hz. Ümm-ü Seleme RA'dan.

Tirmizî, *Sünen*, c.V, s.185, no:2928; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.VII, s.180, no:4159; Enes ibn-i Mâlik RA'dan. Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.VI, s.288, no:26513; Hz. Hafsa RA'dan. Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.X, s.95, no:10067; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan. Hâkim, *Müstedrek*, c.II, s.252, no:2911; Ebû Hüreyre RA'dan.

(Meryem, 19/40) Yâni, insanların hayatlarından sonra dönecekleri yer Mevlâları, her şey Allah'ın. Yer gök bütün varlıklar Allah'ın. Onun için, mâlik kelimesi sahih; tabii, Peygamber Efendimiz de öyle okumuş.

Melik kelimesi de, hükümdarlık etmek mânâsından geliyor. Bu hükümdarlık masdarı da *mülk* olarak geliyor, hükümran olmak, yâni hüküm sürmek, hâkim olmak mânâsına. Bu da ayet-i kerimelerde ifade edilmiştir. Bu mânâyı ifade eden bir kaç ayet-i kerimeyi hatırlayalım:

لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ

(المؤمن:16)

(*Li-meni'l-mülkü'l-yevm*) “Bugün egemenlik, hüküm verme hakkı, hükmetme işi kimindir? (*Li'llâhi'l-vâhidi'l-kahhâr*) Vâhid ve Kahhâr olan Allah'ındır.” (Mü'min, 40/16)

قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ

(الأنعام:73)

(*Kavlühü'l-hak, ve lehü'l-mülk*) “Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin kavli, sözü haktır ve hükümranlık onundur.” (En'am, 6/73)

Hükümranlık ne demek?.. *Rân* kelimesi nereden geliyor? Farsça'da sürmekten geliyor. Hükümranlık, hüküm sürmek demek. Yâni, bir şeye hâkim olup, hükmünü geçirmek, hükmünü sürdürmek. *Hükümdarlık*, hükme sâhip olmak. *Dâr* takısı, *dâşten*'den geliyor.

Rân da rânden'den geliyor. Farsça'daki kökleri ayrı. Hükümdarlık, hüküm sürmek demek. Meselâ:

الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَنِ وَكَانَ يَوْمًا
عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا

(الفرقان: ٢٦)

(*El-mülkü yevme izini'l-hakku li'r-rahmân, ve kâne yevmen ale'l-kâfirîne asîrâ.*) “O gün egemenlik, hüküm sürmek, hüküm vermek Rahmân’ındır ve kâfirlere çok zor bir gün olacaktır, zorlu bir gün olacaktır o. Çünkü o zaman ceza görecekler.” (Furkan, 25/26) diye ayet-i kerimelerde bu mânâ da ifade ediliyor.

Şimdi, tabii o gün hüküm Allah’ındır, hükümranlık Allah’ındır da, şimdi hüküm Allah’ın değil midir? Her zaman Allah’ındır. Ama o gün, kimse kendi bildiğine kalkıp hareket edemeyecek, konuşamayacak. Çünkü, dünyadayken Allah-u Teâlâ Hazretleri, insanlara bir irade-i cüz’iye vermiş ve bir istediğini yapma hürriyeti vermiş. İyiyi veya kötüyü göstermiş. İyiyi tercih ederse, mükâfatlandırılacak; kötüyü tercih ederse, cezalanacak. O gün artık kimse kalkıp da, bir söz söyleyemeyecek. Nasıl geçiyor ayet-i kerimelerde:

يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ

إِلَّا مَنْ أذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا

(النبي: ٣٨)

(*Yevme yekumu'r-rûhu ve'l-melâiketü saffâ*)
“Melekler ve rûh-u a'zam Cebrâil, Ruh adlı melek, saf saf kalkarlar. (*Lâ yetekellemûne illâ men ezine lehü'r-rahmân*) Rahmân'ın müsâade ettiğinden, izin verdiğinden başkası kalkıp konuşamaz, herkes susacak. (*Ve kâle savâbâ*) [Konuşan d a doğruyu söyler.]” (Nebe', 78/38)

Başka bir ayet-i kerimede:

وَوَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا

(طه: ١٠٨)

(*Ve haşeati'l-asvâtü li'r-rahmâni felâ tesmeû illâ hemsâ.*) “Rahmân'ın huzurunda, Rahmân'a karşı bütün sesler kısılacak ve ancak böyle fısıltıdan başka bir şey işitilmeyecek. Herkes korkudan, dehşetten Allah'ın hükmünü bekleyecekler.” (Tâhâ, 20/108)

يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ

(هود: ١٠٥)

(*Yevme ye'ti lâ tekellümü nefsun illâ bi-iznîhî*)
“O gün geldiğinde kimse konuşamayacak, ancak Allah'ın izniyle konuşacak.” (Hud, 11/105) gibi ayet-i kerimeler...

Yâni o günde Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin mâlik olduğu, mâliki olduğu o günde kimse artık hüküm ve söz söyleme –onun izni olmadan– hakkına sahip olmayacak. Dünyadaki imtihan için verilmiş hürriyetler bitmiş oluyor.

(*Mâliki yevmi'd-din*)'i bazı alimler, “Allah-u Teâlâ Hazretleri, din gününü kurmaya, yaratmaya, yapmaya kâdirdir. Onun yapılması, kudreti, onun meşiyetindedir, onun emrindedir.” mânâsına anlamışlar.

Bazı hadis-i şerifleri okumak istiyorum, Ebû Hüreyre RA'dan *Sahîhayn*'de rivâyet edilmiş ki; yâni *Sahîhayn* nedir? İki sahih kitap; İmam Buhârî'nin ve İmam Müslim'in sahih hadis kitapları... O mübârek kitaplarda kaydedilmiş ki, Peygamber Efendimiz buyurmuş:²

أَخْنَعُ اسْمٍ عِنْدَ اللَّهِ رَجُلٌ تَسَمَّى بِمَلِكِ الْأَمْلاكِ
وَلَا مَالِكَ إِلَّا اللَّهُ

(خ.م. عن أبي هريرة)

(*Ahneu'smin inda'llâhi racülün tesemmâ bi-meliki'l-emlâk, ve lâ mâlike illa'llâh*) Bu hadis-i şerifte ne buyurmuş oluyor:

² Buhârî, *Sahîh*, c.V, s.2292, no:5853; Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1688, no:2143; Tirmizî, *Sünen*, c.5, s.134, no:2837; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.708, no:4961; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.2, s.244, no:7325; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IX, s.306, no:19790; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VII, s.312; Ebû Hüreyre RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI s.425 No:45242; *Câmiu'l-Ehâdis*, c.II, s.71, no:931.

(*Ahneu'smin*) *Ism* kelimesinin ilk harfi hemze-i vasıl olduğu için, bitişik okunuyor. “En aşağı, en alçak, en zelil, en hakir isim nedir Allah indinde?.. Yâni, Allah’ın sevmediği en alçak isim nedir? *Melikü’l-emplâk*, demişse, kendisine böyle bir unvan vermişse... Yâni, şahlar şâhı gibi, melikler melîki gibi, böyle bir isim vermişse; Allah’ın en sevmediği, en aşağı sıfat budur. (*Ve lâ mâlike illa’llàh*) “Çünkü Allah’tan başka mâlik yoktur.” buyurmuş Peygamber Efendimiz.

Yine aynı iki mübarek hadis kitabında Peygamber Efendimiz’den rivayet olunmuş ki; bu hadis-i şerifi okuduğu zaman insan, mânâsına muttalî olduğu zaman tüyleri diken diken oluyor:³

يَقْبِضُ اللهُ الْأَرْضَ وَيَطْوِي السَّمَاءَ بِيَمِينِهِ
ثُمَّ يَقُولُ أَنَا الْمَلِكُ أَتَيْنَ مُلُوكُ الْأَرْضِ

(خ. م. ن. ه. حم. عن أبي هريرة)

³ Buhârî, *Sahîh*, c.IV, s.1812, no: 4534; Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2148, no:2787; İbn-i Mâc e, *Sünen*, c.I, s.68, no:192; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.374, no:8850; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.418, no:2799; Taberânî, *Mu’cemü’l-Evsat*, c.I, s.207, no:667; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.X, s.232, no:5850; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.381, no:7751; Neseî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.IV, s.401, no:7692; Taberânî, *Müsnedü’ş-Şâmiyyîn*, c.IV, s.168, no:3020; Abdullah ibn-i Mübârik, *Müsned*, c.I, s.95; Ebû Hüreyre RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.XIV, s.420, no:38936; *Câmiu’l-Ehâdîs*, c.XXIV, s.175.

(*Yakbedu'llâhü'l-arda ve yatvis-semâe bi-yemînihî, sümme yekül: Ene'l-melikü, eyne mülûkü'l-ard?*)

Bu hadis-i şerifin mânâsı ne?..

“Allah-u Teâlâ Hazretleri, dünyanın sonu geldiği zaman yer yüzünü kabza-i kudretine alır, semâvâtı dürer, katlar, yâni yer gök bir hiç olur. Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin kudretinin avucunda, elinde. Ve Allah-u Teâlâ Hazretleri, böyle yeri göğü kabza-i kudretiyle tuttuktan, avucuna aldıktan sonra...” diyelim, herhangi bir teşbih mânâsı düşünmeden. Çünkü (*yemînihî*), “sağ eli” mânâsına da geliyor. Ama, teşbih mânâsını düşünmeden anlamak lâzım bu hadis-i şerifleri.

“O günde buyurur ki Allah-u Teâlâ Hazretleri: (*Ene'l-melik*) ‘Hükümran, hükümdar olan benim! (*Eyne mülûkü'l-ard?*) Nerede şimdi o yeryüzünün şahları, hükümdarları, padişahları, melikleri?..”

أَيْنَ الْجَبَّارُونَ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ

(*Eyne'l-cebbârûn?*)⁴ “Nerede o cebar herifler, zalimler?.. (*Eyne'l-mütekebbirûn?*)

⁴ Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.2148, no: 2788; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.647, no:4732; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.71, no:198; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XII, s.355, no:13327; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.IX, s.410, no:5558; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II, s.472, no:2436; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.400, no:7689; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.III, s.277; Abd ibn-i Humejd, *Müsned*, c.I, s.241; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Nerede o öyle saltanattan burnunu havaya kaldıran, tekebbür eden kimseler?..' buyurur.”

Tabii o zaman mahşer gününün, yâni kıyametin dehşetinden, herkes tir tir titreyecek. Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin böyle yeri göğü dürdüğü zamanın dehşetinden hiç kimse kalmayacak. Zâten mâlik-i hakîkî, her işi yapan, yaratan, çeviren Allah-u Teâlâ Hazretleri olduğundan...

لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

(*Lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi'llâh*)⁵ Ne demek?.. “Güç kuvvet Allah'ındır.” Yâni Allah birisine izin vermese, kimse kılını kıpırdatamaz, yaprak kıpırdamaz, rüzgâr esmez, dünya dönmez; hiç bir şey olmaz. Hep Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin kudretiyle, izniyle, müsaadesiyle, onun fiiliyle olduğundan, her şey Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin fiiliyle olduğundan asıl melik, hükümran o...

بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ

(يس: ٨٣)

(*Bi-yedihî melekûtü külli şey'*) “Her şeyin melekûtü elinde olan Allah'tır.” (Yâsin, 36/83)

“—Pekiye dünyadaki insanlara *melik* deniliyor; neden deniliyor?..”

⁵ İbn-i Mâce, *Sünen*, c.2, s.1276, *Dua* 34/16, no:3878, Ubâde ibn-i Sâmit RA'dan. İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.3, s.226, no:946, Sa'd ibn-i Ebî Vakkas RA'dan. Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.1, s.299, no:1003, Abdullah ibn-i Abbas RA'dan. Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.5, s.33, Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

O hakikat değil, o mecaz. Mecâzen, mecaz yoluyla onlara da denilmiş. Tabii Kur'an-ı Kerim'de onlara, dünyanın cüz'î hüküm sürme hakkına sahip insancıklarına melik denilmesi de var. Çünkü halk kullanıyor böyle bir şeyi. Kur'an-ı Kerim'de böyle mânâya gelen ayet-i kerimelerin içinde melik kelimesi, dünya hükümdarlarını ifade eder şekilde geçen ayetler var. Hatırlayacaksınız, meselâ:

إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا

(البقرة: ٢٤٧)

(*Inna'llàhe kad bease leküm tâlûte melikâ*)
“Ey Benî İsrâil, Allah-u Teâlâ Hazretleri size Tâlût'u, Tâlut isimli kahramanı melik olarak tayin etti; hadi bakalım ona tâbi olun!”
(Bakara, 2/247)

Sonra, Kehf Sûresi'ni cuma günleri okuyorsunuzdur inşâallah, çok sevap... Çünkü, Kehf Sûresi'ni okuyunca, yedi günlük günahı affoluyor insanın, üç ziyadesiyle, ediyor on gün... Orada da hani, Hızır AS bir gemiyi delmiş. Neden delmiş:

وَكَانَ وِرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَسْبًا

(الكهف: ٧٦)

(*Ve kâne verâehüm melikün ye'huzü külle sefînetin gasbâ*) “O gemi biraz arızalansın, gidemesin, o zalim hükümdarın eline geçmesin. Çünkü ileride bir melik vardı, hükümdar vardı,

gasb ediyordu bütün gemileri.” (Kehf, 18/79) Aslında, o gemiyi kurtarmak için arızalandırılmış oluyor. Orada, melik kelimesi kullanılıyor ayet-i kerimede.

Demek ki, insanlara melik denmesi, işin aslına, köküne bakarsak, doğru değil... Çünkü nesi var insanın?.. Aciz nâçiz bir mahlûk ama, mecaz yoluyla işte, insancıkların bazen böyle başkan olanlarına da, melik sözü kullanıla gelmiş. Ayet-i kerimelerde de, böyle bu kullanım görünüyor. Ama asıl melik, Allah-u Teâlâ Hazretleri'dir. Sonra tabii o ihtişamlı kıyamet gününde:

“—Nerede o dünyanın melikleri, nerede o cebbarlar, nerede o mütekebbirler?..” diye sorduğu zaman, kaçacak delik arayacaklar o zalimler, cebbarlar, mütekebbirler.

Sadece, Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin hükmü orada geçerli olacak.

Şimdi, demek ki, bu ayet-i kerimenin (*mâlik*) kelimesi, *melik* de okunabiliyor, *mâlik* de okunabiliyor. Biz *mâlik* kıraatine tâbi olmuşuz, Peygamber Efendimiz de öyle okurmuş SAS. Bu, sahip mânâsına geliyor. Sahip mânâsı doğru... Melik de okunursa hükümran mânâsına geliyor; o da doğru... İkisi de ayet-i kerimelerle gördüğümüz gibi kullanılmış, vârid olmuş, Kur'an-ı Kerim'de geçmiş.

b. Yevm Kelimesi

Gelelim (*Mâliki yevmi'd-dîn*)'in ikinci kelimesine, *yevm* kelimesine. *Yevm*, Arapça'da gün demek... Ama lügat açılırsa,

gün kelimesinin daha çeşit çeşit, nice mânâları olduğu, onların da kullanıldığı görülür. Burada bizim o çeşitli mânâlardan sarf-ı nazar ederek, teferruatı anlatmadan, işaret etmemiz gereken önemli nokta nedir? Ahiretin o günü, yâni din günü, *yevmü'd-dîn*... Farsça'da biliyorsunuz, *yevm* kelimesinin karşılığı *rûz*dur. *Rûz-i cezâ*, diyoruz. Peygamber Efendimiz'in de bir sıfatı olarak, hani dualarda kulağınıza gelmiştir, “Şefî-i rûz-i cezâ Muhammedini'l-Mustafâ SAS” diyoruz.

Yevm, bizim bu dünyada anladığımız gündüz mânâsına, veyahut gece ve gündüzün toplamı gün mânâsına değil tabii. Yâni zaten biraz ilm-i hey'eti, astronomiyi okuyanlar bilirler ki; gün dediğimiz şey dünyada başka türlüdür, öteki seyyarelerde başka türlüdür. Yâni hepsinin gününün saat olarak, zaman olarak miktarı farklıdır. Hani çeşit çeşit seyyareler var, Merkür, Venüs, Jüpiter, Satürn, Uranüs, Neptün, Plüton diye Lâtince isimlerini şimdi öğretiyorlar. Eskiden Zühre diye, Utarit diye, Merih diye geçerdi eski kitaplarda... Ben böyle ikisini de söylüyorum ki, eski medeniyetimize biraz âşinâlık olsun, dinleyicilerin onları da duymuş olsunlar. Tamamen unutulmasın eski medeniyetimizin kelimeleri diye.

Dünyada bir gün 24 saat, veyahut gün dediğimiz zaman gündüzü anlarız. Gün ışığı diyoruz. Güneş kelimesinin sonundaki eş'i atılmış şekli de gün.

Ây u gün, hem nüh felek

“Ay ve güneş ve dokuz gök” diye *Mevlid*’de geçiyor. Demek ki, gün kelimesi Türkçe’imizde Güneş mânâsına da geliyor; sadece Güneş’in olduğu gündüz mânâsına da geliyor. Bir de, gündüzle gecenin toplamı olan 24 saat mânâsına geliyor. Ama tabii bu ayet-i kerimede bu mânâyâ değil. Ale’l-ıtlak vakit demek, zaman demek. (*Mâlîki yevmi’d-dîn*) ne demek? “Din vaktinin, din zamanının mâliki.” Çünkü o gün 24 saat olmayacağı belli. Zâten ayet-i kerimelerde geçiyor, *bi’smi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm*:

وَإِنَّ يَوْمًا عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ

(الحج:٤٧)

(*Ve inne yevmen inde rabbike keelfi senetin mimmâ teuddûn*) “Rabbinin indinde bir gün, sizin saydıklarınızla kıyaslanırsa bin yılınız gibidir.” diye buyruluyor bir âyet-i kerimede. (Hac, 22/47) Demek ki orada bin yıl, bir gün gibi olacak. Ahiretin günü dünyanın gününden farklı olacak.

Sonra bir başka ayet-i kerime var. Orada da bazı farklılıklar olduğunu böylece keşfetmiş, anlamış oluyoruz, Kur’an-ı Kerim bize çok şeyler öğretiyor:

تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ

مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ

(المعارج:٤)

(*Ta'rucü'l-melâiketü ve'r-rûhu ileyhi fî yevmin kâne mikdâruhû hamsîne elfe seneh*)
“Elli bin yıl miktarı olan bir günde, melekler Cenâb-ı Mevlâ'nın huzur-u izzetine doğru urûc ederler, yükselirler.” (Meâric, 70/4) Demek ki, huzur-u izzete giderken, orada gün de elli bin yılımıza benzer gibi uzun oluyor.

Demek ki, *yevm* sözünü de böyle zaman mânâsına, vakit mânâsına alacağız, yoksa yirmi dört saat mânâsına almayacağız.

Onu da öylece açıklamış olduktan sonra, gelelim ayet-i kerimenin sonuncu kelimesi, üçüncü kelimesi *din* kelimesine.

c. Dîn Kelimesi

Dîn kelimesi de, *dâne-yedînü-dînen* ve *diyâneten* kökünden, masdarından, fiilinden geliyor. Çok anlamları var *dîn* kelimesinin Arapça'da. Peygamber Efendimiz'in zamanında da çok anlamları vardı.

Bizim şimdi *din* deyince anladığımız nedir? Türkçe'deki *din* kelimesinin kullanılışı; dindarlık, diyanet, bir insanın inançlarının bütünü, şariat mânâsına kullanıyoruz. Bilmem ilkel dinler, beşerî dinler, semâvî dinler diye, dinler tarihi diye ilimler var dinleri inceleyen. Her kavmin bir inanç teşkilâtı oluyor, inançlarının toplamı olan bir inanç bütünü oluyor. Ona *din* deniliyor. Batı dillerinde, İngilizce *religion* diyorlar, Almanca *religion* deniliyor... Bizim bildiğimiz mânâ bu.

Ama buradaki (*Mâliki yevmi'd-dîn*)'de, acaba buradaki *din* o mânâyâ mı? Peygamber Efendimiz'in zamanında *din* kelimesi hangi mânâyâ kullanılıyordu?.. Onlara bakacak olursak, Peygamber SAS Efendimiz'in zamanında ve Arapça'da *din* sözü, tabii çeşitli mânâlara gelir, onları sıralayabilirim lügata bakarak, birçok mânâsı arasında: Âdet, hâl, hesap, mükâfat, cezâ, karşılık, hüküm, kazâ, tedbir, ibadet, ivaz...

Bunun dışında da çeşitli mânâları var. Ama, "Peygamber Efendimiz, acaba hadis-i şeriflerde bunu nasıl kullanmış?" diye bakacak olursak, bir kaç ayetten, hadisten misallerle onun ne mânâyâ geldiğini açıklayabiliriz. Arapça'sında o devirde *din* kelimesi daha ziyade karşılık, hesap, ivaz mânâsına geliyor, cezâ mânâsına geliyor diyorlar.

الدِّينُ الْجَزَاءُ

(*Ed-dînü el-cezâu*) [Din cezadır, karşılıktır.]

Tabii, cezâ deyince, biz Arapça'dan farklı olarak, cezâyı sadece kötü yapılan bir işin karşılığı olarak düşünüyoruz. Halbuki Arapça'da cezâ, sadece karşılık demektir. Hatta dua vardır, mer'î, cârî, böyle hâlen kullanılıyor. Arabistan'a gitseniz, birisine bir iyilik yapsanız hemen der ki:

جَزَاكَ اللهُ خَيْرًا كَثِيرًا

(*Cezâke'llâhu hayran kesîrâ*) "Seni Allah çok hayırlarla cezâlandırırsın!" Yâni burada, mükâfatlandırırsın mânâsına geliyor.

(E'd-dînü el-cezâu) demek, yâni ne demek?..
Din karşılık demek. Bir şeyin, yapılan bir
işin karşılığı, ivazı, bedeli, hesabı mânâsına.
Kur'an-ı Kerim'den bir iki misal düşünelim:

يَوْمَئِذٍ يُوفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ

(النور: ٢٥)

(Yevmeizin yüveffîhimu'llàhu dînehümü'l-
hak) “O günde, Allah kulların hesaplarını
görecek, hak olan mükâfatlarını, amellerinin
karşılıklarını, hesaplarının sonucunda neyi hak
etmişlerse onun karşılığını verecek.” (Nur,
24/25)

İnsanlar rûz-i mahşerde soracaklar:

ءَاِنَّا لَمَدِينُونَ

(الصافات: ٥٣)

(E innâ lemedînûn) “Bize, yaptıklarımızdan
dolayı bir karşılık verilecek mi?” (Sâffât:
37/53) diye soracaklar. Kur'an-ı Kerim'de
demek ki karşılık mânâsına geçiyor. Yâni,
“Hesaba çekilecek miyiz?” mânâsına.

Hadis-i şeriften misal düşünecek olursak,
sahih bir hadis-i şerif, hatırlayacaksınız,
zaman zaman hadis sohbetlerimizde de
konu edinmişizdir, söylemişizdir. Peygamber
Efendimiz buyuruyor ki:⁶

أَلْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ
وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَنَّى عَلَى اللَّهِ

(ط. حم. ت. ه. حل. ق. ك. عن شداد بن أوس)

RE. 229/7 (El-keyyisü) “Akıllı insan (men) o kimsedir ki, (*dâne nefsehû*) nefsine mâlik oldu, sahip oldu; (*ve amile limâ ba'de'l-mevt*) ölümden sonrası için sâlih amelleri işledi. Akıllı insan budur.” (*Ve'l-âcizü men etbea nefsehû hevâha*) [Aciz kul da, nefsinin arzusu peşine kendisini takıp, sürüklettiren, (*ve temennâ ale'llâh*) ‘Allah *gafurdur rahimdir*, beni affeder, onun rahmeti çoktur!’ diye Allah’a temenni besleyen kimsedir.]

⁶ Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.638, no:2459; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1423, no:4260; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.124, no:17164; Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.125, no:191; Tayâlisî, *Müsned*, c.1, s.153, no:1122; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VII, s.284, no:7143; Taberânî, *Mu'cemü's-Sağîr*, c.II, s.107, no:863; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.18, no:3489; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.350, no:10546; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.3, s.369, no:6306; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.I, s.267; Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.I, s.266, no:463; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.I, s.140, no:185; Abdullah ibn-i Mübârek, *Zühd*, c.I, s.56, no:171; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.III, s.310, no:4930; İbn-i Asâkir, *Mu'cem*, c.I, s.184, no:354; İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Muhâsebetü'n-Nefs*, c.I, s.19, no:1; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.XII, s.50, no:6430; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.39; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.LXI, s.186, no:7741; Şeddâd ibn-i Evs RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.379, no:7036; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.1024, no:2029; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.XV, s.458, no:15935.

Evet yâni, *dâne nefsehû* ne demek?.. Nefsini hesaba çekti ve ona hakim oldu, sahip oldu demek. Halk arasında da yine bir söz, yaygın olarak geçiyor:⁷

كَمَا تَدِينُ تُدَانُ

(*Kemâ tedînü tûdân*) “Sen nasıl muamele edersen, onun karşılığında da sana öyle muamele olunur.” mânâsına.

Demek ki bu misallerden, hadis-i şeriflerden, ayet-i kerimelerdeki kullanışlardan anlıyoruz ki, din kelimesi karşılık demek oluyor, hesap demek oluyor. O zaman *yevmi'd-dîn*; hesap günü insanların hesaplarının görülüp de amellerinin karşılığı olan ne ise onun verildiği gün. Yâni iyi bir insansa, sâlih bir kimseyse, ibadet etmişse, hayır hasenat işlemişse, Allah'a itaat eylemişse; onun karşılığı ne olacak, cezâsı ne olacak, yâni mükâfatı ne olacak?.. Cennet olacak. Güzel, iyi olan cezâyâ, mükâfat diyoruz.

⁷ Abdü'r-Rezzâk, *Musannef*, c.XI, s.178, no:20262; Ahmed ibn-i Hanbel, *ez-Zühd*, c.I, s.142; Ebû Kılâbe Rh.A'ten.

Hilyetü'l-Evliyâ, c.IV, s.48; Vehb ibn-i Münebbih Rh.A'ten.

İbn-i Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, c.III, s.44, no:172, Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

İbn-i Adiy, *el-Kâmil fi'd-Duafâ*, c.VI, s.158, Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Keşfü'l-Hafâ, c.II, s.991, no:1996.

E kötü iş yapmışsa, Allah'a âsi olmuşsa, zulmetmişse, başkalarının hakkını yemişse, gadretmişse; o zaman onun cezası ne olacak? Yâni ikâbı, ukûbeti, (İngilizce'si *punishment*) karşılığı ne olacak?.. Onun da karşılığı, cehennem olacak. O da cehennemde ettiğini bulacak; ne tür zulmettiyse, o tür muameleye mâruz olacak.

Demek ki sevgili izleyiciler, Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini okurken, bizim Türkçe'den de âşinâ olduğumuz, Türkçe'de de kullanılmış kelimeler olabilir. O kelimeleri kendi aklımızla, kendi aklımızda olan mânâları vererek kullanırsak, bazen sonuçlar yanlış çıkabilir.

Ne yapacağız?.. Rivâyetleri inceleyeceğiz. Başka ayetlere bakacağız. Kur'an-ı Kerim'i Kur'an-ı Kerim'le anlamaya çalışacağız. Öbür ayetlere bakarak anlamaya çalışacağız. Peygamber Efendimiz'den bir rivayet varsa; sahabe-i kiramdan, Peygamber Efendimiz'i tanıyan, dini iyi bilen insanlar olarak, onlardan rivayet varsa, onlara kulak vereceğiz.

Yoksa, insanın kendi başına, Kur'an-ı Kerim'i kendi aklıyla açıklamaya çalışması, çok yanlış noktalara götürür. Zâten böyle insanın çok hata edeceği ve ondan dolayı cezalandırılıp cehenneme gideceğine dair de tehditli rivayetler, hadis-i şerifler var. Öyle kendi bildiğine, bir insan kalkıp da yarım yamalak bilgiyle Kur'an-ı Kerim'i açıklamaya kalkmamalı!..

Bunu niçin söylüyorsunuz?.. Bazıları kalkışıyorlar Kur'an-ı Kerim tercümesine... Tabii, Kur'an-ı Kerim'i sevdiği için, anlamak için, insan uğraşabilir ama; "Kur'an-ı Kerim'in mealini yazacağım, tefsirini yazacağım!" diye kalkışmak, müktesebât ister, çalışma ister. O çalışması yok!.. Meselâ, Arapça bilmiyor.

"—Sen Arapça bilmiyorsun, niye Kur'an-ı Kerim mealini hazırlıyorsun? Neye dayanarak hazırlıyorsun?.."

"—E ben, *Lügat-ı Nâcî*'yi alırım, oradan kelimelere bakarım, Kur'an-ı Kerim'i tercüme ederim."

Lügat-ı Nâcî Osmanlıca lügatı... Çok yanılırsın, çok hata edersin! Çünkü bir kelime Türkçe'ye, Osmanlıca'ya Arapça'dan geçmiş bile olsa, mânâsı kaymış, değişmiş olabilir. Bu dilcilerin çok iyi bildiği bir konudur. Zamanla kelimelerin mânâları çeşitlenir, değişir, kayar, farklılaşır. Öyle Osmanlıca lügatıyla Arapça meal, Arapça metin, Kur'an-ı Kerim çözümlenemez, anlaşılabilir. O zaman yanlış olur.

Nitekim ben, Kur'an-ı Kerim meallerini toplamağa çalışıyorum, okumağa çalışıyorum, nasıl Türkçe karşılık verdiklerine bakıyorum.... Yâni, çok yanılmalar var. Çok yanılmalar olabiliyor. Bunun çaresi nedir?.. Sağlam kaynaklara dayanmak, sağlam kitaplardan, büyük alimlerin izahlarından faydalanmaktır.

Görüyorsunuz işte, din kelimesinin bizim Türkçe'deki anladığımız mânâdan başka bir anlamda olduğu, bu ayet-i kerimede

sezinleniyor. Yâni, “Kulların amellerinin karşılığı neyse, onun verildiği o gün, rûz-i cezânın mâliki, onu kurmaya, onu yaratmaya, o işi yapmaya kâdir olan Allah; o gün herkesin susup, diz çöküp, sesini kısıp, boynunu büküp, tir tir titrediği zaman hükmünü sürecektir olan Allah; o günün hükümranı, o günün mâliki, o hesap ve cezâ günün sahibi Allah.” demek oluyor.

Tabii, çok önemli bir konu bu... Yâni, Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin Fâtîha-i Şerife'de nelerini öğrenmiş oluyoruz?.. Âlemlerin Rabbi olduğunu, sahibi olduğunu öğrenmiş oluyoruz. Rahmanlığını öğrenmiş oluyoruz, Rahimliğini öğrenmiş oluyoruz. Önemine binâen, her birisi bir ayet-i kerime olmuş. Bir de kulların hesaplarının görüldüğü o ilerideki, ahiretteki o günün yegâne mâliki olduğunu, meliki olduğunu, sahibi olduğunu; onu halk etmeye, onu yapmaya kâdir olduğunu, kullarını hesaba çekmeye kâdir olduğunu anlamış oluyoruz.

Tir tir titrer insan... Yâni, bu ayet-i kerimeyi okurken, Fâtîha'yı okurken insanın renkten renge girmesi lâzım, mum gibi erimesi lâzım!.. (*Mâliki yevmi'd-dîn*) dediği zaman, gözlerinden yaşlar boşanması lâzım! Çok önemli...

d. Ahirete İman Önemli

Demek ki Fâtîha-i Şerife'mizde, imanın en mühim rükünlerinden olan ahirete iman, çok güzel bir şekilde işaret edilmiş oluyor ve oradan anlıyoruz ki, Allah-u Teâlâ Hazretleri

bu dünyayı abes yere, boş yere yaratmamıştır; gâyesi vardır, hilkatın amacı vardır. İnsanların bu dünyada bulunuşunun sebebi vardır, hikmeti vardır. İnsanlar bu dünyaya muvakkaten geldiler, gidecekler. Bir kere fâni, burada duruşları muvakkat, bir gelip bir gidecekler. İmtihan için gelecekler, geliyorlar. Ondan sonra da zorunlu olarak gidecekler. Herkes fânî...

İşte hepsine Cenâb-ı Mevlâ sahip olacak, varis olacak diye demin ayet-i kerimeyi okuduk. Herkes Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna istesin, istemesin, eski tâbirimizle, Osmanlıca tabirimizle, Farsça'dan alınma, (*hâh me hâh*) "istesin istemesin" gidecek, çırpına çırpına gidecek veya koşa koşa, isteye isteye gidecek.

Ne mutlu Allah'ı sevip, Allah tarafından sevilip, Allah'ın sevgili kulu olup, can atarak, isteye isteye gidenlere!.. Ne mutlu, Allah'ın da severek, "Gel kulum, sâlih kullarımın arasına gir de, onlarla beraber cennetime dahil ol!" diye iltifat ettiği kullardan olanlara!..

Ne yazık, Allah'ın kulu olduğunu anlayamayıp, şu fâni dünya hayatının aldatıcı olaylarına, meselelerine, unvanlarına, mevkilerine, makamlarına, menfaatlerine aldanıp, takılıp, ahireti unutup, günah işleyen, zulmeden, haksızlık yapanlara!.. Ne yazık, ne kadar cahilce, ne kadar gâfilce, ne kadar yanlış bir şey!.. İşte onlar da istemeye istemeye de olsa, sürüklene sürüklene Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna gidecekler. Orada herkes bu dünyada

ettiklerinin karşılığını görürken, onlar da cezalarını belâlarını, ikablarını, ukûbetlerini, azablarını bulacaklar, görecekler, bin pişman olacaklar, milyon, milyar pişman olacaklar, ah edecekler, vah edecekler...

“—Keşke peygamberleri dinleseymişiz! Keşke Kur’an-ı Kerim’e tâbî olsaymışız!.. Vah bizi yoldan çıkararak arkadaşlara!.. Vah bizi yoldan çıkararak, kötü fikirler aşıl原因an kimselere, yöneticilere, sürükleyicilere, liderlere!..” diye diye, cehenneme atılınca da birbirleriyle kavga edecekler tabii:

“—Sen bizi azdırdın!”

“—Sen aklını kullansaydın, azmasaydın.”

Saç saça, baş başa cehennemde de birbirlerinden davacı olacaklar:

“—Yâ Rabbi, bu bizi azdırdı! Bu olmasaydı, biz iyi kul olacaktık...” filân diyecekler, ama fayda vermeyecek.

Onun için, aziz ve sevgili kardeşlerim, Kur’an-ı Kerim bizim için çok büyük nimettir, çok büyük bir devlettir, çok büyük bir fırsattır, çok büyük bir ikazdır, çok büyük bir uyarıdır, çok büyük bir ihtardır!.. Elhamdü lillâh, Allah-u Teâlâ da bize nasib etti, söylüyoruz Kur’an-ı Kerim’in anlamlarını, ayet-i kerimelerin mânâlarını; size de nasib etmiş, siz de dinliyorsunuz. Ne mutlu! Dinlemek de bir nimet, söylemek de bir nimet... Ne kadar güzel şey!..

E bunların tabii sonucu, bunların asıl sonucu, bu ayet-i kerimelerin gereği neyse onu yapmak, mûcebince amel etmek esas...

Dinleyip dinleyip de, ondan sonra dağılıp gitmek, bir filim seyretmiş de etkilenmiş, ondan sonra kalkıp evine giden insanlar gibi olmak değil. Madem ki Allah-u Teâlâ Hazretleri âlemlerin Rabbidir, Rahmandır, Rahimdir, cezâların, mükâfatların verileceği, hesapların görüleceği günün mâlikidir, sahibidir, hükümrânıdır, hükümdarıdır; o halde o Melik ü Cebbâr'ın, o hakîkî melikin, o âlemlerin Rabbinin huzuruna gideceğini bilip, ona göre tedbirini alıp, öyle yaşayıp; Allah'ın huzuruna güzel amellerle gitmek lâzım!..

Akıllı insanın işi budur. Şaşkın insanlar da, zavallı insanlar da, şaşılacak insanlar da tabii, bunun aksini yapanlardır. Çünkü bu fâni dünya hayatı ne kadar uzasa kısadır, çok sayılmaz. Sonunda herkes ölüp gidecek. Yaşlanacak veya yaşlanmayacak. Yâni genç veya yaşlı, ecel bir gün gelecek.

Yunus Emre (Rh.A)'in dediği gibi:

*Ecel büke belimizi,
Söyletmeye dilimizi...⁸*

⁸ *Şiirin tamamı:*

*Biz dünyadan gider olduk,
Kalanlara selâm olsun!*

*Bizim için hayır dua,
Kılanlara selâm olsun!*

*Ecel büke belimizi,
Söyletmeye dilimizi,
Hasta iken halimizi,
Soranlara selam olsun!*

*Tenim ortaya açıla,
Yakasız gömlek biçile,*

*Bizi bir asân vech ile,
Yuanlara selam olsun!*

*Selâ verin kasdımıza,
Gider olduk dostumuza,
Namaz için üstümüze,
Duranlara selam olsun!*

*Miskin Yunus söyler sözü,
Yaş doludur iki gözü,
Bilmeyen ne bilsin bizi,
Bilenlere selam olsun!*

Bir gün ecel herkesin belini, boynunu bükecek. Sonra insanlar, buradaki imtihanı bittiği için hesap gününün sahibi Allah'ın huzuruna döndürülecek.

Allah, bu mânâları anladıktan sonra hayatını buna göre uyarlayan, ayarlayan zeki insanlardan olmayı cümlenize nasib eylesin. O rûz-i cezâda, yâni yevm-i hisabda, yevmi'd-din'de bizi Rabbimiz hesaba dahi çekmesin... Ben öyle dua ediyorum ama, liyâkatim de değil. Yâni:

“—İyi kullar hesaba çekilmeden, doğrudan doğruya cennete gidecek. Ondan değil yâ Rabbi, bizim hesaba tahammülümüz yok! Hesaba çekilsek halimiz harap! Sen de duaları kabul edicisin, *Erhamü'r-râhimîn*'sin, *Rahmânü'r-rahîm*'sin... El açıyoruz, senden istiyoruz. Bizden dua etmek; sen de lütfedersen, kabul edersen ne mutlu bize...” diye, “Yâ Rabbi, cennetine bi-gayri hisâb dahil eyle!” diyoruz.

Çünkü hesaptan korkmamak mümkün değil. Bu (*Mâliki yevmi'd-dîn*) zincirleme tamlamasında *yevm-i din* var ya, o hesap günü, rûz-i cezâ, ondan korkmamak mümkün değil. Peygamber SAS Efendimiz:⁹

شَيْبَتْنِي هُوْدٌ وَأَخْوَاتُهَا

(طب. عن أبي جحيفة)

(*Şeyyebetnî hûdün ve ehavâtihâ*) “Beni Hûd Sûresi ve emsâli sûreler ihtiyarlattı, saçımı sakalımı ağarttı.” buyurmuş.

Bu kelime de, insanın saçını sakalını ağartır muhterem kardeşlerim! (*Mâliki yevmi'd-dîn*) Rûz-i cezâ, rûz-i hesâb, hesap günü, mükâfatların cezaların verildiği gün...

O günün sahibi olan, mâliki olan Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlemize lütfeylesin, rahmeylesin, tevîkîni refîk eylesin... Hak yolu görüp, bilip, tanıyıp, o yolda sebat edip, yürümeyi nasib etsin...

Bir hususu söyleyerek sözlerimi tamamlamak istiyorum:

Sevgili kardeşlerim! Bu dünya hayatı imtihan olduğundan, yeri gelince –ayet-i kerimelerde de göreceğiz– Allah-u Teâlâ Hazretleri imtihan gönderiyor insanların başına... İmtihan ile sıdk u sadâkati ölçüyor. Yâni;

⁹ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VI, s.148, no:5804; Sehl ibn-i Sa'd RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XXII, s.123, no:318; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.184, no:880; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.VII, s.294; Musannef, *Abdü'r-Rezzak*, c.III, s.368, no:5997; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.IV, s.350; Tirmizî, *Şemâil-i Muhammediyye*, c.I, s.58, no:42; Ebû Cuhayfe RA'dan.

Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.19, no:92; İbn-i Sa'd, *Tabakâtü'l-Kübrâ*, c.I, s.436; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.IV, s.172, no:988; Hz. Ebû Bekir RA'dan.

İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.IV, s.175, no:993; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.III, s.145; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.IV, s.175, no:995; İmran ibn-i Husayn RA'dan.

Mecmaü'z-Zevâid, c.VII, s.117, no:11073, 11075; *Kenzü'l-Ummâl*, c.I, s.902, no:2586; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.558, no:1572; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.XIII, s.423, no:13448, 13449.

“—Bakalım bu kulum, bu imtihanın cevabını nasıl verecek? Bakalım gevşeyecek mi, bakalım dönecek mi, bakalım cayacak mı, bakalım samîmî mi, bakalım ihlâslı mı, bakalım vefâlı mı?..” diye Allah-u Teâlâ Hazretleri, insanları daima imtihan ediyor.

Sevgili izleyiciler, o halde ne yapmamız lâzım? Uyanık olmamız lâzım! Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin yoluna sımsıkı sarılmamız lâzım! Çeşitli imtihanlarda, zorluklarda Allah'ın yolundan kaymamamız, sapmamamız lâzım! Cazibeli, boyalı, allı pullu, dallı güllü dünya zinetlerine aldanıp günahlara kaymamak lâzım!..

Günahlara kaymanın çok kolay olduğu ortadadır. Zâten günahlar için korkunç bir sanayi var; eğlence sanayi, ışıklı reklamlar, paralar, muazzam masraflar, büyük mekânlar... Çok göz alıcı yerlere, en manzaralı yerlere, Boğaz'ın kenarına, dağların tepesine, en güzel yerlere tırlarla paralar dökülüp, eğlence yerleri yapılıyor. Zevk ü sefâ yerleri, günah yerleri, haram yerleri yapılıyor. Bunların hepsi imtihan... İnsanın karşısına böyle câzibeli günahlar gelince, insan kendisini tutacak; câzibesine kapılıp da kendisini mahvetmeyecek, yakmayacak. Yâni, cereyana kapılır gibi kapılıp da, yanıp perişan olmayacak, kül olmayacak.

Mihnet ü meşakkatle karşılaştığı zaman veya hastalıkla karşılaştığı zaman... O da olabilir. Meselâ, Eyyûb AS Allah'ın peygamberi, ne kadar azılı, ne kadar uzun, ne kadar zorlu

hastalıklara tutulmuş, ne kadar sıkıntılara uğramış; o da bir imtihan. Hastalık imtihan, mihnet ü meşakkat imtihan... Dinine karşı yapılan baskılar imtihan... Bunların karşısında ne yapacağız?.. Ne olursa olsun vefâmızdan, sıdk u sadâkatimizden ayrılmayacağız. Cenâb-ı Hakk'ın mü'min kullarıyız, müslüman kullarıyız. El-hamdü lillâh dönmeyiz.

Kur'an-ı Kerim, Kur'an Kursu Marşı gibi bir güzel şiir var:

*Biz Kur'an'ın hâdimleri,
Pür imanlı ve zindeyiz.
Bu yoldan dönmeyiz asla
Peygamber'in izindeyiz!..*

Ne kadar güzel!¹⁰ Çocuklar bunu söyledikçe çok hoşuma gidiyor. İlâhî gibi, marş gibi okudukça çok hoşuma gidiyor.

¹⁰Şiirin tamamı:

*Biz Kur'an'ın hadimleri,
Pür imanlı ve zindeyiz;
Bu yoldan dönmeyiz asla,
Peygamber'in izindeyiz!
İslâm'ın nurlu gür sesi,
Kaldırdı zulmeti ye'si,
Alemlerim Efendisi,
Peygamber'in izindeyiz!
Hayra koşan şerden kaçan,
Bize nurlu yolu açan,
Alemlere rahmet saçan,
Peygamber'in izindeyiz!
Hak Habîbim dedi ona,
Bizden feda can uğruna,*

*Alem şahit olsun buna,
Peygamber'in izindeyiz!
Onu sev sen, onu tanı,
Odur tende canlar canı,
Gönüllerin tek sultanı,
Peygamber'in izindeyiz!
Odur ahir hak peygamber,
Ona selâm salât gönder,
Cihanda en büyük önder,
Peygamber'in izindeyiz!
Tende kalan bir can ile,
Aşk ile, pür iman ile,
Biz Hazret-i. Kur'an ile,
Peygamber'in izindeyiz*

Yoldan dönmek lâzım! İmtihandan kaybetmeden çıkmak lâzım! Sabretmek lâzım, sebat etmek lâzım! Cenâb-ı Hakk'ın yolunda mihnet ü meşakkate tahammül etmek lâzım! Allah'tan dua edip hayırları istemek lâzım, aziz ve sevgili izleyiciler!

Allah-u Teâlâ Hazretleri, zorlu imtihanlara uğratmasın... Çok baskı yapıp da, tahammül edemeyeceğimiz yüklerin altında bizi ezmesin... Lütfuyla, keremiyle imtihanları başarma kuvveti versin, imtihanları da kolay eylesin... Sımsıkı dinimize sarılıp, Peygamber Efendimiz'in, Kur'an-ı Kerim'in yolundan yürüyelim. Aldatmak isteyenlerin aldatmasına aldanmayalım!

Kütüphanemde bana yeni gelen kitaplar var, arkamda... İnşâallah, onları da okuyup bir vesile ile sizlere naklederiz. İslâm'ın çok düşmanları var! Yâni yurt içinden, yurt dışından; dünyada, dünya üzerinde İslâm'ın çok düşmanları var... Dolayısıyla, müslümanların düşmanları var. Onlara çok cevr ü cefâ etmek isteyen insanlar var. Bütün cevr ü cefâyâ rağmen doğru yoldan, hak yoldan, İslâm'dan ayrılmamak lâzım!..

Nâmık Kemal'in¹¹ o şiiri hatırıma geliyor:

*Felek her türlü esbâb-ı cefâsın toplasın
gelsin,*

*Dönersem kahpeyim millet yolunda bir
azîmetten!..*

Millet tabii bir bakıma, (*millete ibrâhîme hanîfen*), yâni din mânâsına da gelir. Tabii milletimizi de seviyoruz. Yâni, “Millet yolunda, din yolunda azimetten dönersem olmaz!” dediği gibi Nâmık Kemal’in, biz de sebatlı olalım!..

Allah-u Teâlâ Hazretleri hepinizin yârı, yâveri, yardımcısı olsun... Allah’ın selâmı, rahmeti, bereketi hepinizin üzerine olsun... Allah cümlelerinizi iki cihanda sevdiği kullardan eyleyip, aziz ve bahtiyar eylesin...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu’llâhi ve berekâtühû!..

Prof. Dr. Mahmud Es’ad COŞAN

10. 11. 1998 - AVUSTRALYA

[Bütün TEFSİR DERSLERİ’ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

¹¹ Namık Kemal (1840-1888) Şair, romancı, tiyatro yazarı, gazeteci ve idare adamı. 1840 yılında Tekirdağ’da doğdu. Dedesinin terbiyesi altında özel eğitimle yetişti. Tercüme Odası’nda çalışırken Şinasi ile tanıştı. Küçük yaşta şiire başlamıştı. Şinasi’nin Tasvîr-i Efkâr adıyla çıkardığı gazetede yazarlığa başladı. Yeni Osmanlılar Cemiyeti ne girdi. 1867’de Paris’e, oradan da Londra’ya kaçtı. 1870’ten sonra İstanbul’a dönerek Gelibolu Mutasarrıfı oldu. 1888 yılında Sakız Mutasarrıfı iken öldü.